

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα για το επαναληπτικό διαγώνισμα Σεπτεμβρίου • ΟΛΑ τα τμήματα

Διδαγμένο κείμενο

A1. α) Σωστό β) Λάθος γ) Σωστό δ) Λάθος ε) Λάθος [2 x 5 = 10 μονάδες]

B1. με βάση την προτεινόμενη μοριοδότηση, 10 μονάδες.

- Είναι ευδιάκριτη στο απόσπασμα η τεολογική διάσταση της αριστοτελικής διδασκαλίας. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι όλοι οι άνθρωποι είμαστε εφοδιασμένοι από τη φύση με όργανα-μέσα που έχουν σκοπό να διασφαλίσουν τον βίον. Η φύση εφοδίασε τον άνθρωπο με τα όργανα αυτά επί σκοπώ και ο άνθρωπος έχει χρέος και στόχο να τα αξιοποιήσει σωστά. (1 μονάδα)
- **βίος:** Η λέξη δεν είναι πάντα απολύτως ταυτόσημη με τη λέξη ζωή. Συχνά με τον βίον δίνεται έμφαση στον τρόπο της ζωής, στην κατάσταση της ζωής, στο πώς βιώνει ο άνθρωπος τη ζωή. Έτσι, ενώ η ζωή αποτελεί για τον άνθρωπο ένα υπαρκτικό δεδομένο, ο βίος του υπόκειται σε διερώτηση, διαμόρφωση και επιλογή. Η ζωή είναι μία, αλλά οι επιλέξιμοι βίοι πολλοί. Κατά προέκταση, ο ανθρώπινος βίος, ατομικός και συλλογικός, γίνεται αντικείμενο φιλοσοφικής μελέτης. Και η φιλοσοφία ορίζεται ως τέχνη του βίου. (4 μονάδες)
- Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία θεωρείται απαραίτητη για τον έλεγχο των μέσων που θα διασφαλίσουν τον απώτερο στόχο του ανθρώπου, το τέλος στη ζωή του (τεολογική διάσταση). Αυτό είναι διττό: στη δημόσια ζωή η ορθότητα του βίου του κάθε ανθρώπου (ορθώς), στην ιδιωτική του ζωή η ωφέλεια (ωφελίμως). Τα μέσα-όργανα που πρέπει να ελεγχθούν είναι το σώμα, τα μέλη του και οι δραστηριότητές του. Η χρήση των σωματικών μέσων απαιτεί ολοκληρωμένη, στέρεη γνώση (έπιστήμη), ώστε να αποφευχθούν πιθανοί κίνδυνοι. Αυτήν τη γνώση επιζητεί η φιλοσοφία. (3 μονάδες)
- **πολιτεύομαι:** Στην κύρια σημασία του το ουσιαστικό πολιτεία δηλώνει τον τρόπο ζωής μέσα στην πόλη, ενώ το ρήμα πολιτεύομαι σημαίνει τη σχέση του ελεύθερου πολίτη με την κοινωνία στην οποία ζει, τον τρόπο με τον οποίο αυτός εντάσσεται στη δημόσια ζωή. (2 μονάδες)

B2. με βάση την προτεινόμενη μοριοδότηση, 10 μονάδες.

α) Μελετᾶν οὖν χρῆ τὰ ποιούντα τὴν εὐδαιμονίαν, πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν:

- Η πρόταση-κατακλείδα της παραγράφου (όπως φαίνεται από το σύνδεσμο οὖν) επικεντρώνεται στον όρο-κλειδί του κεντρικού νοήματος: την εὐδαιμονία. Αυτή καταξιώνεται ως απώτατος ανθρώπινος στόχος, διότι είναι ένα ολιστικό κριτήριο για την ανθρώπινη ζωή: η παρουσία της εξασφαλίζει τα πάντα, ενώ η απουσία της μας οδηγεί να πράττουμε τα πάντα, ώστε να την αποκτήσουμε. (1 μονάδα)
- **εὐδαιμονία:** ευτυχία. Για τους περισσότερους φιλοσόφους της αρχαιότητας η εὐδαιμονία είναι ο τελικός σκοπός της ανθρώπινης ζωής, η επιδίωξη όλων των ανθρώπων, το απώτατο αγαθό –αλλά δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στην έννοια. Στην επικούρεια φιλοσοφία η εὐδαιμονία έχει κεντρική θέση, αποτελώντας ένα ιδανικό εφικτό σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φυλετικής καταγωγής, φύλου, ηλικίας, κοινωνικής θέσης και οικονομικής κατάστασης. Η ἡδονή είναι το κεντρικό περιεχόμενο της ανθρώπινης εὐδαιμονίας: τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν καὶ τέλος λέγομεν εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν (Επιστολή στον Μενοικέα, 129). Συνίσταται στη, μέσα από νηφάλιο στοχασμό, μετρημένη απόλαυση φυσικών και πνευματικών αγαθών, που οδηγεί στην ἀπονία και στην ἀταραξία, την ψυχική γαλήνη. Ο εὐδαίμων άνθρωπος, έχοντας ἀπαλλαγεί από τον πόνο της ζωής αλλά και τον φόβο του θανάτου, παρομοιάζεται με τον θεό. (4 μονάδες)
- **μελετᾶ:** φροντίζω για κάτι, δίνω προσοχή σε κάτι, το σπουδάζω. Αντίστοιχα μελέτη σημαίνει φροντίδα, επιμέλεια, άσκηση. Στον πλατωνικό διάλογο Φαίδων (81a) ο Σωκράτης αναφέρεται στη φιλοσοφική δραστηριότητα της ψυχής ως μελέτη θανάτου. Ο Επίκουρος συμβουλεύει τον άνθρωπο να θυμάται και να μελετά διαρκώς τις βασικές αρχές της (επικούρειας) φιλοσοφίας και αναλόγως να διαμορφώνει τη ζωή του. (3 μονάδες)

β. μήτε μελλέτω, μήτε κοπιάτω, φιλοσοφητέον, μελετᾶν χρή:

- Οι φράσεις αυτές έχουν έντονο προτρεπτικό και δεοντολογικό χαρακτήρα (προστακτικές, ρηματικό επίθετο -τέος, που δηλώνει το δέον, καθώς ισοδυναμεί με χρή/δεῖ + απαρέμφατο). Έτσι, ταιριάζουν απολύτως με το γραμματειακό είδος στο οποίο εντάσσονται τα κείμενα ως λόγοι προτρεπτικοί. (2 μονάδες)

B3. 1 – δ 2 – α 3 – στ 4 – γ 5 – β

B4.α. 1 – γ 2 – ε 3 – ζ 4 – α 5 – στ 6 – β Μονάδες 6

β. Πήγε σε μουσικό λύκειο και έμαθε να παίζει πολλά μουσικά όργανα.

Χάρη στην ιατρική επιστήμη πολλές ασθένειες έχουν πλέον εξαλειφθεί πλήρως. Μονάδες 4

B5. με βάση την προτεινόμενη μοριοδότηση, 10 μονάδες.

Η ανασύνθεση του αποσπάσματος 8 εν είδει επαγωγικού συλλογισμού έχει ως εξής::

- Οι φράσεις αυτές έχουν έντονο προτρεπτικό και δεοντολογικό χαρακτήρα (προστακτικές, ρηματικό επίθετο -τέος, που δηλώνει το δέον, καθώς ισοδυναμεί με χρή/δεῖ + απαρέμφατο). Έτσι, ταιριάζουν απολύτως με το γραμματειακό είδος στο οποίο εντάσσονται τα κείμενα ως λόγοι προτρεπτικοί.

1η προκείμενη: Το σώμα μας και όσα σχετίζονται με αυτό είναι όργανα («τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, καθάπερ ὄργανά τινα ὑπόκειται»).

2η προκείμενη: Όλα τα όργανα μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο καλό και ωφέλιμο ή με τρόπο κακό και βλαπτικό («τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἢ χρῆσις καὶ πλέον θάτερον ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις»).

3η προκείμενη: Η φιλοσοφία μάς διδάσκει τον καλό και ωφέλιμο τρόπο χρήσης των διαφόρων οργάνων («Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως, δὲ ἥς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα»). **Κλιμάκωση:** αρχικά ο άνθρωπος επιζητά τη γνώση (ὀρέγεσθαι), μετά προβαίνει στην απόκτησή της (κτᾶσθαι). Τελικό ζητούμενο όμως είναι η εφαρμογή της, η χρήση της και μάλιστα η σωστή χρήση της (προσηκόντως χρῆσθαι). Και αυτό, διότι συμβαίνει πολλές φορές να γνωρίζει ο άνθρωπος το σωστό, αλλά να μη θέλει ή να μην μπορεί να το εφαρμόσει. (2 μονάδες)

- Συμπέρασμα: Πρέπει να φιλοσοφούμε αν θέλουμε να ζήσουμε ως καλοί πολίτες και να ζήσουμε τη ζωή μας ωφέλιμα. («Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως»). Ο Αριστοτέλης προβάλλει την **αναγκαιότητα της φιλοσοφίας** στην πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα, ανάγοντας έτσι την πολιτική στη **φρόνηση και στη γνώση**. Έτσι, ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα, **ὅτι πρέπει να φιλοσοφούμε, εάν πρόκειται να πολιτευόμαστε σωστά και να ζήσουμε τη ζωή μας με ωφέλιμο τρόπο**. Τονίζεται συνεπώς η **αξία της φιλοσοφίας** για τη ζωή, καθώς τονίζεται ότι η κατοχή της φιλοσοφίας από τον πολιτικό εξασφαλίζει όχι μόνο την προνομιακή θέση του μέσα στην πολιτεία, αλλά και την εγκυρότητα της ικανότητάς του να πολιτεύεται. (3 μονάδες)

- Φυσικά, η άποψη του Αριστοτέλη παραπέμπει στην αντίστοιχη και προγενέστερη αντίληψη του Πλάτωνα ότι **ο πολιτικός πρέπει να είναι και φιλόσοφος** («ἢ να κυβερνήσουν στις πολιτείες οι φιλόσοφοι ἢ να ασχοληθούν με τη φιλοσοφία ανυστερόβουλα και ἄξια, αυτοί τους οποίους τώρα τους αποκαλούν βασιλιάδες και ἄρχοντες ἔτσι ὥστε η πολιτική δύναμη και η φιλοσοφία να συναντηθούν στο αυτό πρόσωπο»). Ο φιλόσοφος-βασιλιάς της Πολιτείας του Πλάτωνα **διαθέτει όλες εκείνες τις ηθικές και διανοητικές αρετές, που τον κάνουν να ξεχωρίζει**. Αυτός που φιλοσοφεί κατέχει ανώτερη και ξεχωριστή θέση, και επομένως είναι ικανός να αναλάβει τη διακυβέρνηση του κράτους διότι μόνο αν οι φιλόσοφοι αναλάμβαναν την εξουσία ή αν οι ηγεμόνες άρχιζαν να φιλοσοφούν, μόνο τότε θα μπορούσε να υπάρξει υγιής πολιτική ζωή. (2 μονάδες)

- Σε αντίθετη περίπτωση, οι **συμφορές** θα είναι ατέρμονες για το ανθρώπινο γένος («δεν θα 'χουν τελειωμό, φίλε Γλαύκων, οι συμφορές για τις πολιτείες, νομίζω ούτε και για το ανθρώπινο γένος») και δεν θα μπορέσει να πραγματωθεί η ιδέωδης πολιτεία που οραματίστηκε ο φιλόσοφος («κι ούτε τούτο το πολίτευμα, που τώρα μόλις το περιγράψαμε θεωρητικά, πρόκειται ποτέ να λάβει, προτού να γίνουν αυτά, αληθινή υπόσταση και να βγει στο φως του ήλιου.») (1 μονάδα)
- Συνεπώς, η διασύνδεση φιλοσοφίας και πολιτικής αποτελεί **αναγκαίο όρο για την επίτευξη της ευδαιμονίας** των ατόμων και του συνόλου, θέση που μάλιστα εκφράζεται επιτακτικά τόσο από τον Αριστοτέλη («Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως») όσο και από τον Πλάτωνα («δεν είναι δυνατόν να υπάρξει άλλος τρόπος να ευτυχήσουν ούτε τα άτομα ούτε το σύνολο!»). (2 μονάδες)

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Δημοσθένους, κατά Τιμοκράτους, § 78

10 μονάδες

Ἄρ' οὖν τῷ δοκεῖ συμφέρειν τῇ πόλει τοιοῦτος νόμος ὃς δικαστηρίου γνώσεως αὐτὸς κυριώτερος ἔσται; [...]

Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. φαίνεται τοίνυν ὁ τούτου νόμος ταῦτ' ἔχων ἀμφοτέρω.

Ἵσπ' εἶπερ ὑμῶν ἐκάστῳ μέλει τῆς πολιτείας καὶ δεῖν οἶεται κυρίαν εἶναι τὴν αὐτοῦ γνώμην περὶ ὧν ἂν ὁμωμοκῶς ψηφίσῃται,

λυτέος οὗτος ὁ τοιοῦτος νόμος [...].

Ἄραγε λοιπὸν φαίνεται σε κάποιον (/κρίνει κάποιος) ὅτι συμφέρει τὴν πόλιν ὁ τέτοιου εἴδους νόμος ὁ οποίος θα εἶναι ὁ ἴδιος ἰσχυρότερος ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου; [...]

Ἐγὼ ὅμως δεν (το) νομίζω. Φαίνεται βέβαια ὅτι ὁ νόμος αὐτοῦ (τοῦ Τιμοκράτη) ἔχει καὶ τὰ δυο αὐτά.

Ἐπομένως ἀν ἀκριβῶς ἐνδιαφέρεται ὁ καθένας ἀπὸ ἐσᾶς γιὰ τὸ πολίτευμα καὶ νομίζει ὅτι πρέπει ἡ γνώμη τοῦ (αὐτοῦ τοῦ ἰδίου) νὰ εἶναι κυρίαρχη σχετικὰ με ὅσα τυχὸν ψηφίσει (/ ἀποφασίσει) ἀφοῦ ἔχει ὀρκιστεῖ, πρέπει αὐτὸς ὁ τέτοιου εἴδους νόμος νὰ καταργηθεῖ.

Γ2. Ο Δημοσθένης κατηγορεῖ τὸν Τιμοκράτη «ὡς πεποίηκεν τό θεῖναι περὶ τῶν παρεληλυθόντων τὸν νόμον», ἐπειδὴ ἔδωσε δηλαδὴ στο νόμο που πρότεινε ἀναδρομικὴ ἰσχύ, γιὰ παρελθόντα ἀδικήματα.

- Ὅπως προκύπτει μάλιστα ἀπὸ τὸ κείμενο, επικρατεῖ ὡς πρὸς αὐτὸ μια **διαφορετικὴ ἀντίληψη στὴ δημοκρατία ἀπ' ὅ,τι στὴν ὀλιγαρχία**. Θεωρεῖ μάλιστα ὅτι ὁ Τιμοκράτης εἰσάγει με τὴν πρότασή του μια ὀλιγαρχικὴ ἀντίληψη στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. (1 μονάδα)
- Πιο συγκεκριμμένα, ὁ ρήτορας ξεκινᾶ διερευνώντας τὸς λόγους γιὰ τὸς ὁποίους **αὐτοὶ που ἐκούσια ἀρχοῦν ἀπὸ τὸς νόμους θεωροῦνται συνετοί**, ἐνῶ **ἐκεῖνοι που ἐπιθυμοῦν τὸς ὀλιγαρχίες, ἀναρχοὶ καὶ δούλοι** («οἱ μὲν ὑπὸ νόμων ἐθέλοντες ἀρχεσθαι σώφρονες καὶ χρηστοὶ νομίζονται, οἱ δ' ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχιῶν ἀνανδροὶ καὶ δούλοι.») (2 μονάδες)
- Ὁ πραγματικὸς λόγος που συμβαίνει αὐτὸ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι **στὶς ὀλιγαρχίες καθένας ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναιρέσει τὸ παρελθόν του** («τὰ πεπραγμένα λῦσαι») καὶ **νὰ ὀρίσει γιὰ τὸ μέλλον αὐτὰ που τὸν ἐξυπηρετοῦν**. («καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἂ ἂν αὐτῷ δοκῆ προστάξαι κύριός ἐστιν.»). (2 μονάδες)
- Ἀντίθετα, στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα **οἱ νόμοι μόνο ὀρίζουν ὅσα πρέπει νὰ συμβαίνουν στὸ μέλλον** («περὶ τῶν μελλόντων ἂ χρῆ γίγνεσθαι φράζουσιν.»). (2 μονάδες)
- Παρόλ' αὐτὰ, ὁ Τιμοκράτης νομοθέτησε **μέσα σε ἓνα δημοκρατικὸ πολίτευμα** κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ εἰσαγάγει τὴν **ἀδικία** (μια μορφή ἀδικίας) που ἀπορρέει ἀπὸ τὸν ὀλιγαρχικὸ τρόπο διακυβέρνησης («τὴν ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας ἀδικίαν εἰς τὸν αὐτοῦ νόμον μετήνεγκεν»), ἐνῶ, **σε ὅ,τι ἀφορᾶ τὰ παρελθόντα ἀδικήματα, ἀξίωσε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του νὰ βρῖσκεται σε σπουδαιότερη θέση ἀπὸ τὸς δικαστές** (περὶ τῶν παρεληλυθόντων αὐτὸν κυριώτερον τῶν καταγνόντων δικαστῶν ἠξίωσε ποιῆσαι»). (3 μονάδες)

Γ3. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = 10 μονάδες

- ὁμωνυμῶς:
- ὁμνύοι
 - ὁμνυ
- παρεληλυθότων:
- πάριθι
 - παρήεις / παρήεισθα (/ παρήρχου)
- διαθέντα:
- διαθῶ
 - διαθείην
 - διαθείης
 - διαθείη
- ἐνδεικνύμενος:
- ἐνδεικνύναι
 - ἐνδείκνυ

Γ4.α. 3 σημεία (•), με ἔμφαση στα ἔντονα γράμματα, x 1 μονάδα = 3 μονάδες

- μέλει: αναλύοντας το ρήμα μέλει στην ισοδύναμη φράση μέλησις / μέλημα ἐστί, ἐξάγεται ἡ σύστοιχη ἀφηρημένη ἔννοια **μέλησις** ἢ **μέλημα** ὡς υποκείμενο.
- δεῖν: ὡς υποκείμενο τίθεται τὸ τελικὸ ἀπαρέμφατο **εἶναι**.
- εἶναι: ὡς υποκείμενο τίθεται τὸ **τὴν γνώμην** (ετεροπροσωπία)

β. 6 μετατροπές x 0,5 μονάδα = 3 μονάδες

— δεῖ λῦεσθαι τοῦτον τόν τοιοῦτον νόμον ὑφ' (ὑπό) ὑμῶν ἐκάστου

γ. 2 μετατροπές x 1 μονάδα = 2 μονάδες

— Φαίνεται τοίνυν τόν τούτου νόμον ταῦτ' ἔχοντα ἀμφοτέρω.

δ. 2 μετατροπές x 1 μονάδα = 2 μονάδες

— Καὶ οὐ τοῦτο μόνον πεποιήται τούτῳ ὑβριστικόν.

10 μονάδες